

Dr Srđa Martinović,
Univerzitet Crne Gore

Barjak odanosti postojbini

Ovo nije samo knjiga dokumenata i pregleda aktivnosti jednog udruženja u prelomnim vremenima, već najdublji izraz odnosa dijaspore prema svojoj otadžbini s jedne strane i poštovanje domovine u kojoj sa porodicama žive, s druge strane. Lovćenac kao središte rada „Krstaša”, čini se da je s pravom ponio barjak dijaspore u referendumskim zbivanjima.

Uloga „Krstaša” bila je jedinstvena u vremenu zgusnutih događanja. Dokumenta počinju od januara 2005. godine, a završavaju se krajem 2006. godine, dakle u dvije godine ovo udruženje prošlo je kroz daleko i izazovno putovanje.

Dijaspora Lovćenaca i Vojvodine nije tek jednostavni zbir ljudi koji su prije više decenija otišli iz Crne Gore, već snažni kolektivitet sa izraženom sviješću o odlasku i dolasku. Odnos između otadžbine i ove zajednice imao je snažne međusobne refleksije, šaljući jedni drugima inuite o osjećaju za prošlost, za sopstveno i trajno u jednom državnim sjećanju. Kad je država i zaboravljala, crnogorska dijaspora je bila tu da podsjeća i pamti poput savjesti u sopstvenom ogledalu.

Evidentna je bila svakodnevna prisutnost udruženja „Krstaš” u kontinuiranom angažmanu na promociji svojih opredjeljenja. Slova pred nama su iskustvena i dokumentaciona, pa će biti nekada izvor vrijednih podataka o zamašnom radu dijaspore, a prije svega njenom vraćanju državi odakle su potekli.

Knjiga poput svjedoka istorije sadrži više intervjua, reagovanja, dopisa, čestitki, poziva, apela, kao i saopštenja za javnost povodom brojnih događaja kroz koje se mogu pratiti sve aktivnosti koje je „Krstaš” vodio i realizovao u tom vremenu nabijenih događaja. Radi se o svojevrsnoj zbirci dokumenata. Prikazuje čitav spektar i široku lepezu aktivnosti koje je „Krstaš” radio na više kolosjeka. Bilo je jasno da je ovo udruženje, odmah u startu, nadišlo svoje lokalne i regionalne okvire već je djelovalo znatno šire kao glas gotovo čitave crnogorske dijaspore jer je njegov rad imao odsjaje diljem zemaljskog šara. Iza njegovog rada stajala je vizija i iskrena emocija te su stoga njegovi rezultati i doprinos u realizaciji strateške ideje nemjerljivi.

Primjetna je i uključenost „Krstaša” ne samo na nacionalnom i regionalnom nivou, već pojedine svoje aktivnosti usmjeravao je i na važne evropske adrese, uglavnom meritorne pravne i društvene institucije. „Krstaš” je sprovodio i agilnu međunarodnu aktivnosti, pored koununakcije sa evropskim centrima, ostvarivao je tijesnu saradnju i bio prisutan sa brojnim iseljeničkim udruženjima po Evropi kao inspirator i okupljač.

Iza formalnih i zvaničnih nota, odišu stremljenja čitavih generacija, sposobnost i potreba učešća u presudnim momentima nove generacije. Kroz ovo djelovanje, dalo bi se zaključiti da je značajan dio crnogorske dijaspore u Vojvodini i Srbiji bio na visini zadatka, da u datom istorijskom trenutku postupa odvažno i patriotski.

Institucionalna Crna Gora gotovo nikada nije imala razrađen odnos sa svojim iseljeništvom, ali ljudi sa obje strane, koji su predstavljali suštinu svakog odnosa imali su emotivne i etičke svijesti da njeguju i održavaju te nevidljive ali moćne niti. Bez obzira na sve, crnogorska dijaspora u Vojvodini dala je snažan impuls afirmacije i emancipacije ideje o sopstvenoj sudbini. Ne bi uloga „Krstaša” mogla biti tako osobena, da crnogorski iseljenici i njihovi potomci nijesu jasno videli dim više veriga svojih dedova, tamo u planinama pokraj mora. Privrženost patriotske dijaspore kršu sa kojeg je ponikla duboko je utkana u vertikali njenog grupnog ali i pojedinačnog bića i spram toga i ne čudi njena reakcija na opredjeljenja otadžbine. Slojeviti su uzroci tog odaziva, poput eha sopstvene duše. Mjesto ove dijaspore je po mnogo čemu posebno. Običaji, jezik, tradicija, istorija, plemenski kredo, navike – sve je prisutno kao da se sa ognjišta nikada nije odlazilo. Veličanstvena je ta nepokolebljiva odlučnost trajanja u novom domu, sa starim zavičajem.

Aktivnost crnogorske dijaspore u Vojvodini i Srbiji bila je izuzetno važna ali i izazovna, opterećena brojnim mjenama iz prošlosti i sadašnjosti, te je rad dodatno vredniji i treba ga sagledavati iz jedne drugačije vizure. Imponuje što ovo nije knjiga konfrontacija, ima u manjoj mjeri polemičnih tekstova, ali nema šporkih riječi. Ta mjera je izuzetno važna, znakovita i ljekovita, jer je plemenito opredjeljenje da se uvijek uzdižu vrijednosti, bez potiranja i negacije drugosti. Knjiga ne kritikuje, ne tangira prava drugih već snažno promovise ideje i stavove koje zastupa projekat u koji je „Krstaš” i njegovo rukovodstvo bezrezervno vjerovalo i na kraju ga i ostvarilo.

Cetinje, mart 2026.